

I. FEJEZET

Szentgyörgyi Zsuzsa

Előszó

Rendhagyónak számít ez a könyv a Typotex Kiadónál megjelent *Életutak* sorozatban,¹ mivel az eddigi kötetek hősei emberek voltak – szakmájuk kiemelkedő művelői –, akiknek életét egy iparág, a közúti járműgyártás történetének néhány szeletével körítve mutattam be.

A mostani kötet viszont egy közösség, jelesül egy tudományos kutatóintézet, a SZTAKI² keletkezésének és ötvenéves „életének” története, beleértve az intézményt alkotó, ott dolgozó emberek sorsát. Mindez meglehetősen szubjektív hangnemben szólal meg. Nem véletlenül, minthogy részben szerzőként, egyúttal szerkesztő krónikásként nem

¹ Az *Életutak* sorozatot a Typotex Kiadó jelentette meg, öt kötet sorrendben: *Egy közép-európai mérnöksors: Benedikt Ottó* (2005); *Mérnök – tudós – iskolateremtő: Michelberger Pál* (2008); *Egy alkotó mérnök az autóiparban: Körmeny Ágoston* (2010); *Kihívások és megvalósulások: Lepsényi István* (2012); *A mérnöki hivatás örök vonzásában: Simonyi Sándor* (2013).

² Hivatalosan: a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Számítás-technikai és Automatizálási Kutatóintézete.

vagyok külső idegen: magam is két évtizedig tevékenykedtem itt, az alapító tagok egyikeként.³

Leszögezhetjük tehát, nem történetírást kap kézhez az Olvasó, hanem visszaemlékezéseket – olykor humoros, többnyire bensőséges, nem egyszer csipkelődő, de általában tárgyyszerűsége törekvő hangnemben. Talán felvetődhet a komoly objektivitás, a tényyszerű adathűség igénye, ám ne feledjük, nem hivatásos történetírók a szerzők, hanem olyan emberek, akik a saját életük egy fontos darabját, önnön eredményeik, sikereik, nem egy esetben kudarcaik lenyomatát adják vissza. Meglehet persze, hogy ha generációk múltán akad hivatásos történész, aki a mi korunk magyarországi tudományos kutatásáról, intézményeiről ír monográfiát, jó hasznát veheti majd egy elfogulatlan műnek (mert addigra a kortársak, sőt az ő unokáik is elporladtak).

Ám tegyük hozzá, az objektivitás sem maradt ki a könyvből: ez a meghatározó alapja a fontos témákról, a kutatási folyamatokról, az eredményekről, az Intézeti közösségek munkájáról szóló négy fejezetnek.

*

A Sziget. Nem véletlen a könyv címe. A SZTAKI nem egyszerűen egy kutatóintézet volt, hanem az anyagi és szellemi javakkal meglehetősen zordon módon gazdálkodó, többnyire kemény parancsokkal irányított társadalmi közeg sekély vizekkel körülvett szigetcskéje, ahol nem csupán kedvező körülményeket teremtettek meg a Sziget vezetői a nyugalmas tudományos kutatói munkához, hanem a szellem szabadságát is. Itt szabadon lehetett vitatkozni, nem járt megtorlás egy-egy viccért, visszabeszélő, nem

³ 1960 és 1981 között voltam az AKL, majd az AKI, végül a SZTAKI munkatársa. A nevek különböznek, de én majdnem végig ugyanabban a szobában dolgoztam (Sz. Zs.).

egyszer szabadszájú hozzászólásért – nem csak tudományos, hanem bizony a közéletet bíráló kérdésekben is.

Az Intézet nevében az „SZT” (számítástechnika) öszszevonás eredményeként járult az „A”-hoz (automatizálás). A „KI” persze a kutatóintézetet jelöli. Miközben a kötet jelentősebb része foglalkozik az Automatizálási Kutatóintézet (AKI) megteremtésével, majd a SZTAKI létrejöttével, a IV. fejezetben Dömölki Bálint és Szelezsán János széles áttekintést ad a másik komponensről, a Számítástechnikai Központtól.

A SZTAKI-nak eddig négy igazgatója volt, közülük az első, az egyik alapító, Benedikt Ottó jelentős személyiség volt és kiemelkedő tudós, de ő már sajnos nincs köztünk. A másik három direktor viszont részletesen – különféle szemszögekből, fénytörésekkel – járul hozzá az elmúlt időkről szóló emlékezésekhez. Az intézet megteremtésének és megtartásának körülményeit, folyamatait, kapcsolódásait, stratégiáit vázolja fel a II. fejezetben az alapító vezető, a szigetjelleget és annak szellemiségét megteremtő, fennmaradását mindvégig biztosító Vámos Tibor, aki egyúttal áttekinti a jövő kilátásait, a követendő utakat is. A jövőből visszatekintők számára jelentős forrás lesz majd, hogy Keviczky László – a konszolidáló-megőrző harmadik igazgató – az V. fejezetben némileg elkülönült, de az intézethez szorosan kapcsolódó intézményeket (a Műgyezetemet és az MTA-t) is érinti visszaemlékezéseiben. Érdekes, színes, egyéni hangvételű emlékezést kapunk a VI. fejezetben az intézetet eddig leghosszabban igazgató, vészesen átkormányzó Inzelt Pétertől, aki teljes munkálkodó létét ezen a Szigeten élte le, és aki személyében hosszú időre megszabta az intézet munkájának és munkakörnyezetének arculatát. Magáról a tudományos tevékenységről, a kutatások fő irányairól, az eredményekről és az olykor előforduló balsikerekről kapunk képet a VII. fejezetben, illetve annak négy nagy ívű, a fő áramlatokat, témákat összegző részében. Egykori és mai munkatársaktól közreadott színes ki-

egészítésekéből áll össze a „Kaleidoszkóp” címet viselő VIII. fejezet. Ebben az írások szerzői különböző aspektusokból világítják meg, mitől lett élhető és szerethető sziget ez a hely. A II. fejezetben magam is megpróbáltam hozzájárulni ehhez a képhez, tudatosan megvallva, hogy ez a rajzolat helyenként bizony szubjektív elemekből alakult ki. Korábbi, a *Magyar Tudomány* folyóiratban megjelent nagyinterjúkkal egészítettem ki a történetet, amelyeket a SZTAKI két nagy egyéniségével, Roska Tamással és Vámos Tiborral folytattam. Úgy vélem, e beszélgetések ma is aktuálisak.

Végül, hogy a tárgyszerűség se hiányozzék, a Függelék hordoz néhány egyszerű adatsort.

*

Tapasztalatom, hogy az Olvasó nemigen kedveli a hosszú előszót. Ehhez a felismeréshez ragaszkodva, e rövid Előszó befejezéseként jó szívvel ajánlom: lapozzanak bele a könyvbe, sőt, lehetőleg olvassák is végig, és leljék kedvüket benne!